

О Т Ч Е Т
ЗА РАБОТАТА НА НАЦИОНАЛЕН ПАРК-МУЗЕЙ
„ШИПКА-БУЗЛУДЖА“ – КАЗАНЛЪК ПРЕЗ 2019 ГОДИНА

ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЧИ ЗА 2019 г.

1. Подготовка на Националните чествания, посветени на 141-та годишнина от Освобождението на България от турско робство, 151-та годишнина от подвига на обединената чета на Хаджи Димитър и Стефан Караджа (1868 г.), 142-та годишнина от Шипченската епопея и 85-та годишнина от тържественото осветяване и откриване на Паметника на свободата.

2. Опазване и научна обработка на съхраняваните и новопостъпилите във фонда на музея движими културни ценности.

3. Решаване на проблема с документирането на собствеността на предоставеното за стопанисване и управление на музея държавно имущество.

4. Изработване на предварително проучване и задание за проектиране на консервационно-реставрационни дейности на Паметника на свободата.

5. Изпълнение на консервационно-реставрационните дейности на скулптурната фигура на лъв на Паметника на свободата.

I. ОТДЕЛ „ФОНДОВЕ“

През 2019 г. дейността на отдела беше съобразена с годишния план на Национален парк-музей (НПМ) „Шипка-Бузлуджа“ и насочена към: попълване на фондовите сбирки с нови документи, снимков материал и други архивни материали; обработка на новопостъпилите материали; участие в подготовката на организираните през годината временни експозиции с движими културни ценности и предмети от фонда на музея.

В периода от 01.01.2019 г. до 31.12.2019 г. фондът на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ беше попълнен с 37 броя нови предмети. След тяхната идентификация като движими културни ценности, 11 броя бяха инвентирани в основния музейен фонд (вж. Приложение № 1), а останалите 26 предмета – в научно-спомагателен фонд (вж. Приложение № 2).

Към 31.12.2019 г. музейният фонд включва 24683 движими културни ценности и предмети, от които 10881 броя са инвентирани в основния музейен фонд, 13798 броя – в научно-спомагателния фонд, а 7 броя – в обменния фонд.

Всички движими културни ценности и предмети са заведени в инвентарните книги. За новопостъпилите е изготвена необходимата документация съгласно изискванията на Наредба Н-6/11.12.2009 г. за формиране и управление на музейните фондове.

На основание на чл. 29, ал. 1, т. 2 и чл. 30, ал. 1 от Наредба Н-6/11.12.2009 г. за формиране и управление на музейните фондове, със Заповед № 74/04.09.2019 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, бе извършена задължителната годишна инвентаризация на движимите културни ценности от благородни метали, включени в основния фонд на музея. Резултатите от инвентаризацията са отразени в Протокол № 1/24.10.2019 г. Липси не са констатирани. Състоянието на инвентираните в музейните фондове движими културни ценности е добро.

На основание на чл. 29, ал. 1, т. 3 и чл. 30, ал. 2 от Наредба Н-6/11.12.2009 г. за формиране и управление на музейните фондове, със Заповед № 75/04.09.2019 г. на директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, бе извършена задължителната годишна инвентаризация по репрезентативния метод на движими културни ценности и предмети от основния и научно-спомагателния фонд на музея. Резултатите от инвентаризацията са отразени в Протокол № 1/29.10.2019 г. Липси не са констатирани. Състоянието на инвентираните в музейните фондове движими културни ценности и предмети е добро.

През 2019 г. с 347 броя движими културни ценности от фонда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха уредени временни експозиции в градовете Велинград, Добрич, Враца, Смолян, Балчик, Казанлък, Габрово, Елена и София.

Установена бе връзка с потомък на опълченеца Недю Гюдюлев от гр. Крън, който предостави на музея за проучване материали от личния архив на Гюдюлев.

Установена бе връзка с потомък на опълченеца Христо Младенов от гр. Сопот, който предостави на музея дигитални копия на 15 снимки и родословно дърво, свързани с рода на семейството на Младенов.

През цялата година уредникът на отдела даваше консултации и предоставяше за ползване материали от фонда на специалисти-историчи, граждани, студенти и ученици.

За всички организирани от НПМ „Шипка-Бузлуджа“ прояви през 2019 г. се събираха публикуваните в пресата материали, които своевременно се завеждаха в Научния архив на музея. Научноспомогателният фонд на музея беше попълнен с 21 броя плакати и покани, свързани със събитията, организирани от НПМ „Шипка-Бузлуджа“ през отчетната година.

II. ОТДЕЛ „НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА И ЕКСПОЗИЦИОННА ДЕЙНОСТ“

В изпълнение на задачите, заложи в годишния план на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ за 2019 г., специалистите от отдела насочиха усилията си към:

а) подготовка на честването на 141-та годишнина от Освобождението на България от турско робство;

б) 151-та годишнина от подвига на обединената чета на Хаджи Димитър и Стефан Караджа (1868 г.);

в) 142-та годишнина от Шипченската епопея;

г) 85-та годишнина от тържественото осветяване и откриване на Паметника на свободата;

д) поддържане на постоянната експозиция на музея в Паметника на свободата и откритите експозиции в парковете „Шипка“, „Бузлуджа“ и „Шейново“;

е) изработване на временни експозиции;

ж) участие в научни конференции;

з) публикуване на резултатите от направените проучвания.

Експозиции

Паметник на свободата

През изминалата година постоянната експозиция на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ в Паметника на свободата бе поддържана в добър вид. Витрините се почистваха редовно. Проблемите, възникващи в процеса на работа, своевременно се отстраняваха. В монумента е монтирана и действа система за видеонаблюдение, с пултове за наблюдение, разположени в административната сграда на музея на връх Шипка и в Паметника на свободата. По всички етажи са разположени пожарогасители. Поддържаната постоянна температура от 17-18 градуса се отразява благоприятно върху състоянието на включените в постоянната експозиция движими културни ценности.

Като най-сериозен проблем продължава да стои решаването на въпроса с проникващата във вътрешността на паметника влага. Причините за това са две – компрометираната фугировка между отделните каменни блокове, с които е облицован монумента, и постоянно образуващият се конденз. В резултат на това цокълът около стълбите, водещи към панорамната площадка на места е обелен или напълно липсва. При проливни дъждове вода тече в каменния тунел, отвеждащ към експозицията и североизточната стена на костницата. Проблемът частично е овладян с разположените по етажите на паметника пет броя влагоизсушители. Ефектът от тяхната работа е видим, но в перспектива е необходимо да се намери цялостно решение на проблема с влагата в монумента.

Тежките метеорологични условия и широките температурни амплитуди в района на превала на Шипченския проход, силните ветрове и честите случаи на директни попадения на мълни върху Паметника на свободата са причина за откъртване на части от фугировката на фасадата. Това създава предпоставки от нараняване на музейните работници и хилядите посетители на монумента. От ремонт и реставрация се нуждаят и касите на двете врати, осигуряващи достъпа до него. На определени места каменната настилка на площадките около паметника също трябва да бъдат ремонтирани. Това е продиктувано от повредите, предизвикани от снегопочистващата техника, която разчиства пространството около паметника в навечерието на Националния празник на Република България.

Необходимо е изграждането на естакада към костницата, която да направи възможен достъпът на хора с увреждания до нея.

В изпълнение на заповед № 68/10.10.2017 г. на директора на музея всеки месец специалисти от отдела извършваха проверка на съдържанието и състоянието на постоянната експозиция в Паметника на свободата и дневника, в който се описва нейното състояние. Съставените доклади са представени на ръководството на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Външни експозиции

Въпреки липсата на достатъчно персонал, през 2019 г. откритата експозиция в Национален парк „Шипка“ се поддържа в добър вид. Тревните площи около Паметника на свободата, Голямото руско гробище, батареите на Предната позиция и паметниците край пътя, водещ към върха се окосяваха редовно. С помощта на специализирана техника бе разчищено пространството около Централната батарея в района на връх Шипка и трасето на историческия път от Шипка за Габрово.

Недостига на работници и отдалечеността от Паметника на свободата са основните причини достъпът до Командния пункт на генерал Столетов и Зимната войнишка землянка, намиращи се на Главната позиция, да бъдат затворени за посещение.

Специалистите от отдела се включиха в проведената на 29.07.2019 г. инициатива за почистване на пешеходния подход към Паметника на свободата.

През отчетната година за пореден път не беше извършен оглед и не бяха почистени гробищата и Братската могила на 56-ти пехотен Подолски полк, намиращи се на юг от връх Орлово гнездо.

Паметниците, разположени в Национален парк „Бузлуджа“, бяха редовно почиствани и поддържани. За съжаление паметниците, намиращи се в Парка на победата при с. Шейново, Община Казанлък, винаги остават на последно място в дейността на отдела. Като приоритетна задача за 2020 г. остава изпълнението на указанията на Главна дирекция „Инспекторат за опазване на културното наследство“ към Министерството на културата за изработване на проект за почистване и реставрация на Паметника на победата и представянето му за съгласуване в Националния институт за недвижимо културно наследство. Установеното през годините добро сътрудничество между НМП „Шипка-Бузлуджа“ и кметството в с. Шейново позволи тревните площи около Паметника на победата и през 2019 г. да бъдат поддържани в добро състояние.

Временни експозиции

През изтеклата година специалистите от отдела изготвиха 21 временни експозиции, свързани с тематиката на музея. Освен информационните табла и други нагледни материали, в единадесет от тях бяха включени движими културни ценности от фонда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Представената през юли 2019 г. в Казанлък временна експозиция „Строителите на Паметника на свободата“ бе организирана съвместно с Националния военноисторически музей в София, Държавна агенция „Архиви“, Отдел Държавен архив – Търговище, които предоставиха движими културни ценности и архивни материали, съхранявани в техните фондове.

Реализираните през отчетната година временни експозиции спомогнаха за по-пълното представяне на националноосвободителните борби на българския народ през епохата на Българското възраждане и дейността на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ пред туристите, посещаващи Паметника на свободата и паметника на Хаджи Димитър на връх Бузлуджа, обществеността и гостите на градовете Казанлък, Велинград, Добрич, Габрово, Бургас, Смолян, Балчик, Враца, Калोфер, Чирпан, Елена, София и селата Шейново и Копринка, Община Казанлък.

Временни експозиции с движими културни ценности от фонда на музея

1. „Шипченската епопея през погледа на участника във войната Стефан Кисов“, 08.01.2019 г. – 15.02.2019 г., Исторически музей – Велинград.
2. „Пътят на свободата. От Шипка до Сан Стефано“, 17.01.2019 г. – 19.02.2019 г., Регионален исторически музей – Добрич.
3. „Шипченската епопея през погледа на участника във войната Стефан Кисов“, 25.02.2019 г. – 03.05.2019 г., Исторически музей – Балчик.
4. „Пътят на свободата от Шипка до Сан Стефано“, 26.02.2019 г. – 10.04.2019 г., Регионален исторически музей – Смолян.
5. „80 години Паметник на свободата“, 27.02.2019 г. – 29.03.2019 г., Регионален исторически музей – Враца.
6. „Опълченци от Казанлъшкия край“, 28.02.2019 г. – 19.04.2019 г., Исторически музей „Искра“ – Казанлък.
7. „Строителите на Паметника на свободата“, 23.07.2019 г. – 20.08.2019 г., Художествена галерия – Казанлък.
8. „Строителите на Паметника на свободата“, 21.08.2019 г. – 05.09.2019 г., Художествена галерия „Христо Цокев“ – Габрово.
9. „Пътят на свободата. От Шипка до Сан Стефано“, 01.11.2019 г. – 15.11.2019 г., Регионален исторически музей – Враца.
10. „Художник на героични образи“, изложба, посветена на 100 годишнината от рождението на проф. Симеон Халачев, 05.11.2019 г. – 21.11.2019 г., Национална художествена академия – София.
11. „Строителите на Паметника на свободата“, 05.12.2019 г. – 03.01.2020 г., Музей на Възраждането „Иларион Макариополски“ – Елена.

Временни експозиции без движими културни ценности от фонда на музея

1. „60 години Национален парк-музей Шипка“, 06.02.2019 г. – 30.04.2019 г., Регионален исторически музей – Бургас.
2. „И днес йощ Балканът...“, 12.02.2019 г. – 29.03.2019 г., Регионален исторически музей – Габрово.
3. „Паметници на признателността“, 20.02.2019 г. – 20.03.2019 г., НЧ „Пробуда – 1920“, с. Копринка, Община Казанлък.
4. „Сражението при Шипка-Шейново – най-успешната операция по време на Руско-турската война 1877-1878 г.“, 20.02.2019 г. – 27.03.2019 г., НЧ „Освобождение – 1884“, с. Шейново, Община Казанлък.
5. „Граф Игнатиев – моят идеал беше и е свободна България“, 01.03.2019 г. – 31.03.2019 г., Национален музей на образованието – Габрово.
6. „Вълшебните стъкла на Петър Арнаудов“, 16.05.2019 г. – 26.05.2019 г., Информационен център – Казанлък.
7. „150 години подвиг и памет“, 01.06.2019 г. – 31.01.2020 г., Национален музей „Христо Ботев“ – Калофер.
8. „Шипченската епопея през погледа на участника във войната Стефан Кисов“, 09.08.2019 г. – 12.09.2019 г., Военен клуб – Чирпан.

9. „Фото-изложба 85 години Паметник на свободата“, 09.08.2019 г. – 24.08.2019 г., Информационен център, гр. Казанлък.

Участие в научни конференции

д-р Чавдар Ангелов, Научна конференция „Чудомир между противоречията“. Литературно художествен-музей „Чудомир“, Казанлък, 29.03.2019 г., доклад на тема: „Чудомир и изграждането на Паметника на свободата на връх „Св. Никола““.

д-р Чавдар Ангелов, Научна среща „Пътят към Ньой – крайт на българския национален идеал“. Културно-информационен център – Троян, 13-14.09.2019 г., доклад на тема: „Бойните действия на 56-ти пехотен полк в района на връх Каймакчалан по време на Първата световна война“.

д-р Чавдар Ангелов, Краеведски четения `2019. Исторически музей – „Искра“, Казанлък, 31.10.2019 г., доклад на тема: „Участието на 56-ти пехотен полк в отбраната на Беломорското крайбрежие през Първата световна война (април – юли 1917 г.)“.

Постигнатите през 2019 г. резултати в научноизследователската работа на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ не са задоволителни. За съжаление нито един от уредниците в музея не взе участие в организирани през годината в страната международни и национални научни конференции. Отчетливата тенденция за липса на активност и присъствие от страна на представители на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ в научния живот и обмен на информация е сериозен проблем, с чието решаване ръководството и екипът на музея следва да се справят в максимално кратки срокове.

Публикации

В различни специализирани и юбилейни издания и интернет-страницата на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха публикувани следните научни и научно-популярни разработки на специалисти от музея:

Ангелов, Ч. Предговор. – В: Вълшебните стъкла на Петър Арнаудов. Пловдив, 2019, с. 2-7.

Ангелов, Ч. Чудомир и българската четническа акция от 1868: едно неизвестно писмо. – В: Чудомир с перо и художническа четка. Велико Търново, 2019, с. 163-179.

Ангелов, Ч. Участието на 56-ти пехотен полк в разгрома на Сърбия през 1915 г. – В: Краеведски четения. Свитък V, Казанлък, 2019, с. 173-190.

Петкова, Д., Григоров Кр. Истории от историята. „България е там, където ни обединява духа“. Конкурент, бр. 205, 31 октомври 2019 (първа част); бр. 210, 7 ноември 2019 г. (втора част).

Петкова, Д., Григоров Кр. България е там, където ни обединява духа. Слово плюс, бр. 39, 14 ноември 2019 – 20 ноември 2019.

Специализирани справки

През 2019 г. специалистите на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ изготвиха 12 справки за: участници в Българското опълчение от гр. Бургас и Бургаска област; Георги Велков (Величков) Поборников от с. Бъта, Община Панагюрище; Петър Радков от гр. Карлово; Гаврил Рачев Недялков от гр. Севлиево; Сребрьо Пенев Стойновски от с. Медово, Община Братя Даскалови; Нецо Петков от с. Литаково, Община Ботевград; Филип Никифоров от гр. Панагюрище; Иван Добрев Овнarov от с. Ново Село, Община Стамболийски; Иван Хаджигрозев Йовев от с. Зелениково, Община Брезово; Кольо Стоянов Ковачев от Габровско; Георги Гюров Дуганов от с. Свежен, Община Брезово; Иван Георгиев от с. Свежен, Община Брезово.

В отговор на постъпили в деловодството на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ заявления за издирване на информация бяха извършени други шест проучвания, които установиха, че музеят не разполага с данни, които да потвърждават участието на Дамян Стефанов от с. Попово, Ямболско, Петър Стойков Желязков от с. Попово, Ямболско, Никола Величков от с.

Бъта, Община Панагюрище, Иван Влахов – Процепа от с. Гложене, Община Тетевен, Иван Петков Шипкалийев, от с. Книжовник, Община Хасково, както и на жители на с. Косача, Община Ковачевци в редовете на Българското опълчение.

Във връзка с подготовката на временната експозиция „Опълченци от Казанлъшкия край“ екипът на музея сравни информацията, публикувана в Библиографичен и библиографски справочник на Българското опълчение и списъка на починалите и живите опълченци от Казанлъшкия край, съставен от Станьо Гъдев през 1925 г., в резултат на което списъците на родените в Казанлък и селищата в Розовата долина опълченци бяха попълнени с три нови имена. Изготвената справка включва информация за техните рождени дати и датите на смъртта, службата на всеки опълченец в редовете на Българското опълчение, както и сведения за живота им след Освобождението на България.

По време на подготовката на временната експозиция „Строителите на Паметника на свободата“ специалистите от музея изготвиха исторически справки за главните действащи лица, които участват в проектирането и строителството на Паметника на свободата. В тази връзка бе установена контакт с потомци на арх. Атанас Донков и Е. Канов – последния касиер на Инициативния комитет, отговарящ за изграждането на монумента, които предоставиха снимков материал, онагледяващ тържественото полагане на основния камък на Паметника на свободата през 1922 г. и монтирането на скулптурната фигура на лъв на северната фасада на монумента. По този повод бяха издирени и потомци на жители на гр. Шипка, участвали в строителните дейности през втората половина на 20-те години на миналия век.

По покана на настоятелството на НЧ „Пробуда – 1928“, с. Змейово, Община Стара Загора, музеят консултира изготвянето на презентацията „Змейово“, представяща историята на селото, написана въз основа на събрани архивни документи, снимки и спомени. Презентацията бе включена в програмата на организираната през септември 2019 г. от Регионална библиотека „Захарий Княжевски“ в Стара Загора работна среща на тема: „Регионална идентичност и многообразие. Обмен на добри практики за краеведски изследвания“.

През 2019 г. специалисти от музея започнаха работа по проучване, посветено на опълченците и поборниците от град Крън, Община Казанлък. При неговата подготовка бяха използвани архивни материали и снимки, съхранявани във фонда на Българския исторически архив към Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София, НЧ „Цвятко Радойнов – 1885“ в град Крън и архивни материали, предоставени от потомци на опълченеца Недю Гюдюлев.

Във връзка с представянето на временната експозиция „Пътят на свободата. От Шипка до Сан Стефано“ в гр. Враца бе изготвена историческа справка за освобождението на града по време на Руско-турската война 1877-1878 г. Благодарение на установеното сътрудничество с Регионалния исторически музей във Враца, фондът на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе обогатен с дигитални копия на снимките на 22 участници в Българското опълчение от Врачанския край.

По искане на руския гражданин Григорий Смекалов и на Историко-краеведския музей в гр. Круглянск, Украйна във фонда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе извършена справка за наличието на документи и снимков материал, свързани с руските офицери и участници в Руско-турската война от 1877-1878 г. полковник Фьодор Михайлович Де Прерадович и генерал Йосиф Владимирович Ромейко-Гурко.

През отчетната година директорът на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ изготви две справки за загиналите по време на войните за национално обединение (1912-1913 г. и 1915-1918 г.) жители на селата Шейново и Ясеново, Община Казанлък.

III. ОТДЕЛ „ВРЪЗКИ С ОБЩЕСТВЕННОСТТА И РЕКЛАМА“

През 2019 г. обектите на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха посетени от 90489 туристи, от които 82306 души са посетили Паметника на свободата с платен вход. Останалите 8183 души

са били гости на музея в дните на отворени врати. От заплатили входна такса 41736 души са български граждани, 32736 са български ученици и студенти, а 7834 – чуждестранни туристи.

Пред туристите са изнесени 496 беседи, от които на български език – 398; на руски език – 66; други – 32.

През туристическия сезон Мултимедийната зала на връх Шипка функционираше непрекъснато. Проведени са 267 прожекции на документални филми за Шипченската епопея – на български и на руски език, за паметниците в района на Шипченския проход и на детския анимационен филм за Шипченската епопея.

В интернет и фейсбук страниците на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бяха публикувани 86 съобщения, представящи работа на музея. С цел популяризиране неговата дейност на журналисти и издатели бяха предоставяни снимков материал, историческа и туристическа информация. Рекламни карета на музея бяха включени в специализираните списания „Черга“ и „Отдых и туризъм“, както и в рекламния каталог на Община Казанлък за Фестивала на розата. С цел популяризиране на музея традиционно беше предоставен снимков материал, историческа и туристическа информация за специализираното списание „Черга“ и „Отдых и туризъм“. През февруари 2019 г. музеят участва в туристическата борса „Ваканция и СПА Експо“ в София.

През отчетната година отделът се включи в подготовката на организираните музейни изложби, публични лекции, представяния на филми и книги. Работата бе свързана с корекция на текстове, изработване на афиши и покани и изготвяне на прессъобщения. Отделът активно участва в подготовката на отбелязването на 85-та годишнина от тържественото осветяване и откриване на Паметника на свободата. Специалистите от отдела продължиха работата си по подготовката на набор от ретроснимки на Паметника на свободата през годините и Албума с паметниците и паметните места, свързани с подвига на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа от 1868 г.

Бяха преведени и озвучени на руски език филмът „Паметници на признателността“ и детският анимационен филм „Епопеята на Шипка“. Преведени и озвучени на български език бяха подарените на музея руски документални филми „Не нам, не нам, а на Твоето име“ и документалният филм от поредицата „Нефакт“ на руския военен телевизионен канал „Звезда“, посветен на Шипченската епопея.

Основна грижа на отдела бе подготвителната работа, свързана с участието на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ в благотворителната инициатива на Райфайзенбанк „Избери, за да помогнеш“, насочена към подкрепа на проекти в социалната сфера, здравеопазването, културата, образованието и опазването на околната среда. Музеят кандидатства с проект „Шипка – героизъм с много имена“, който предвижда възстановяването на всички мемориални плочи, разположени в Национален парк-музей „Шипка“ и ремонт на техните постаменти. До края на годината бяха изготвени паспорти на всички плочи, които следва да се възстановят.

Продължи работата, свързана с актуализирането и допълването на историческите справки и справките, свързани с експозицията на Паметника на свободата. Оказано беше необходимото съдействие с информация, материали и консултации на музеи, организации и граждани, интересувани се от работата на музея и от неговите туристически обекти.

По случай Националния празник на Република България, Националното честване на 151-та годишнина от подвига на обединената чета на Хаджи Димитър и Стефан Караджа от 1868 г. и Националните чествания на Шипченската епопея специалистите от музея участваха в телевизионни и радио предавания, излъчени по Българската национална телевизия, Нова телевизия, bTV, Българското национално радио, Информационна агенция „Фокус“, Радио „Шумен“, Радио „Стара Загора“ и др. електронни медии. Продължи редовното подаване на информация към други регионални и местни информационни печатни и електронни издания.

Издателска дейност

Календар за 2020 г. „...Има едно име, що вечно живей...“, посветен на Паметника на свободата.

Работа с деца и ученици

През 2019 г. специалисти от отдел „Научноизследователска и експозиционна дейност“ продължиха работата по проекта „Един съвременен поглед към следосвобожденска България“, реализиран съвместно с преподаватели и ученици от Профилирана хуманитарна гимназия (ПХГ) „Св. св. Кирил и Методий“ в гр. Казанлък. В рамките на инициативата бяха проведени 27 занятия, от които – 19 в музея и 8 извън него, по време на които учениците бяха запознати със структурата и работата на специализираните отдели на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, както и с откритата и закритата експозиция на музея. С помощта на уредниците, децата изготвиха презентации по определени теми, две от които бяха представени през месец април 2019 г. пред техните съученици и учителите.

По покана на ръководителите на проекта през месец май 2019 г. в Литературно-художествен музей „Чудомир“ в гр. Казанлък, гостува преподавателя от СУ „Св. Климент Охридски“, гл. асистент д-р Симеон Хинковски. Неговата лекция запозна участниците в проекта и други ученици от ПХГ „Св. св. Кирил и Методий“ с правилата при използване на чуждестранните извори и документи за разкриване на нови, малко известни факти, от българска история.

На 17 юни 2019 г. включените в проекта ученици получиха от директора на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ специални грамоти за участието си в него. Резултатите от съвместната инициатива бяха обобщени в изложбата „Съвременен поглед върху малко известни данни за Казанлъшкия край“, представена във файлето на казанлъшкото училище.

В навечерието на Националния празник на Република България в „Детския отдел“ на Общинска библиотека „Искра“ – Казанлък пред малките приятели на библиотеката беше прожектиран детският филм „Шипченската епопея“, а зав. отдела им разказа за събитията, разиграли се на връх Шипка.

В рамките на Националните чествания на Шипченската епопея през август 2019 г. беше организирана традиционната Детска работилница, за която бяха изготвени тематични пъзели за различните възрастови групи и форми за изработване на мемориални печати.

Премиери на книги и филми

При голям интерес от страна на публиката преминаха организираните през 2019 г. от НПМ „Шипка-Бузлуджа“ премиери на научни изследвания и документални филми. В хронологичен ред срещите с техните автори и част от авторските колективи бяха организирани както следва:

а) книги

Азинян, Б. Вълшебните стъкла на Петър Арнаудов. Пловдив, 2019, 16.05.2019 г., Информационен център – Казанлък.

Маждракова-Чавдарова, О. Васил Левски сред своите в Родината и отвъд Дунава. С., 2018, 18.07.2019 г., Литературно-художествен музей „Чудомир“ – Казанлък.

Вазов, Г. Участието на българите в освободителната война. С., 2017, 13.08.2019 г., Литературно-художествен музей „Чудомир“ – Казанлък.

Вазов, Г. Участието на българите в освободителната война. С., 2017, 23.08.2019 г., Регионална библиотека „Априлов – Палаузов“ – Габрово.

б) филми

„Епопеята на Шипка“, 9 януари 2019 г., Пенсионерски клуб, с. Шейново, Община Казанлък.

„Шипченската епопея“ (детски анимационен филм), 9 януари 2019 г., ОУ „Д-р Петър Берон“, с. Шейново, Община Казанлък.

„Шипченската епопея“, 20.02.2019 г., Детски отдел на Общинска библиотека „Искра“ – Казанлък.

„Епопеята на Шипка“, 28 февруари 2019 г., Концертна зала на Военен клуб – Стара Загора.

„Епопеята на Шипка“ (детски анимационен филм), 03.03.2019 г., Български детски център в гр. Портсмут, Великобритания.

„Не нам, не нам, а на Твоето име“, 18.05.2019 г., Мултимедийната зала в административната сграда на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ до Паметника на свободата.

Срещи-разговори и публични беседи

1. По повод 141-та годишнина от битката при селата Шипка и Шейново, на 09.01.2019 г. уредникът Даниела Димитрова представи в Пенсионерския клуб в с. Шейново, Община Казанлък беседа на тема: „Сражението при „Шипка-Шейново“ – най-успешната операция по време на Руско-турската война“.

2. На 22.01.2019 г. директорът на музея д-р Чавдар Ангелов изнесе беседа пред ученици от ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф“ и клуб „Млади възрожденци“ от ОУ „Васил Левски“ в гр. Разград на тема: „Изграждането на Паметника на свободата и мисията на НПМ „Шипка-Бузлуджа“. Събитието се състоя по покана на екипа на Регионална библиотека „Проф. Боян Пенев“ – Разград.

3. На 22.01.2019 г. се проведе среща-разговор с директора на музея д-р Чавдар Ангелов с граждани на гр. Разград на тема: „Освобождението на Разград и военните действия на Източния отряд“. Събитието се състоя по покана на екипа на Регионална библиотека „Проф. Боян Пенев“ – Разград.

4. На 28.02.2019 г., в Концертната зала на военния клуб в гр. Стара Загора директорът на музея д-р Чавдар Ангелов изнесе беседа пред военнослужещи от 2-ра Тунджанска механизирани бригада на тема: „Изграждането на Паметника на свободата“. Събитието се състоя по покана на Военен клуб – Стара Загора.

5. На 09.08.2019 г., по повод 142-та годишнина от Шипченската епопея, по покана на Военен клуб – Чирпан се проведе среща-разговор на директора на музея д-р Чавдар Ангелов с граждани на гр. Чирпан на тема: „Шипченската епопея“.

IV. НАУЧНА БИБЛИОТЕКА

Дейността на Научната библиотека през 2019 г. бе насочена към закупуване на нови книги и увеличаване на броя на читателите.

Библиотечният фонд бе обогатен с нови книги с разнообразна тематика – историческа и художествена литература.

През 2019 г. фондът на библиотеката беше попълнен с редица издания, дарени от библиотеките на историческите музеи на Смолян, Добрич, Враца, Балчик и Казанлък.

През 2019 г. броят на закупените книги надвишава броя на дарените.

Практиката за контакти с представители на интелигенцията от Казанлък (учители по история, колеги от Исторически музей „Искра“ – Казанлък, студенти и ученици) беше успешно продължена.

Всички читатели имаха коректно и внимателно отношение към представените книги.

V. ФОТОЛАБОРАТОРИЯ

Дейността на фотолабораторията през 2019 г. беше съобразена с годишния план и задачите на НПМ „Шипка-Бузлуджа“. Фотолабораторията активно подпомагаше дейността на всички отдели. Продължи заснемането и компютърната обработка на нумизматичния фонд на музея и детайлното фотографиране на новопостъпилите движими културни ценности.

Фотолабораторията активно се включи в подготовката на организираните от музейните специалисти през годината временни експозиции.

В същото време продължи попълването на музейния архивен фонд със снимки, запечатали важни моменти от всенародните тържества на връх Шипка по случай Националния празник на Република България – 3 март, честването на годишнини от гибелта на Хаджи Димитър и неговите четници на връх Бузлуджа и Шипченската епопея, организираните от музея събития – лекции, представяне на книги и филми и др.

VI. ОТДЕЛ „СТОПАНСКИ“

Поддръжка и придобиване на имущество

През годината, въпреки ограниченията, свързани с липсата на достатъчно обслужващ персонал и техника, бе направено възможното за поддръжане на включените в границата на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ паметници и паметни места и повереното на музея държавно имущество. В тази връзка ръководството на музея и служителите в отдела с помощта на квалифицирани външни експерти извършиха:

1. Вписване в поддръжания от Община Казанлък регистъра на техническите паспорти на строежите на територията на общината на Технически паспорт на Паметника на свободата. В изпълнение на разпоредбите на Наредба № 5 от 28.12.2006 г. за техническите паспорти на строежите, вписаният под № ТП-39/12.04.2019 г. в регистъра на Община Казанлък Техническият паспорт на Паметника на свободата бе представен в Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Националния институт за недвижимо културно наследство и Агенцията по геодезия, картография и кадастър.

2. Сключване на договор и възлагане на лицензиран изпълнител изработването на Предварително проучване и Задание за проектиране на консервационно-реставрационни дейности на Паметника на свободата.

3. Провеждане на процедура за избор на изпълнител на стойност по чл. 20, ал. 3 от Закона за обществени поръчки с предмет: „Строително-монтажни и консервационно-реставрационни дейности върху скулптурната фигура на лъв на Паметника на свободата“.

4. Изпълнение на съгласуван от Министерството на културата проект: „Строително-монтажни и консервационно-реставрационни дейности върху скулптурната фигура на лъв на Паметника на свободата“.

5. Техническо обслужване на трафопоста в административната сграда на музея на връх Шипка.

6. Почистване на района на паметника на Хаджи Димитър на връх Бузлуджа.

7. Почистване на района на пешеходния подход към Паметника на свободата от изсъхнали и паднали клони и дървета.

8. Премахване на изсъхнали храсти и окосяване на района на Централната батарея и на историческия път Шипка – Габрово в участъка между хотел „Шипка“ и Командния пункт на генерал Столетов.

9. Премахване на незаконен търговски обект от поверения за стопанисване и управление на музея държавен поземлен имот с идентификатор № 000613 (паркинга на превала на Шипченския проход).

10. Геодезическо заснемане за нанасяне на картата на възстановената собственост на деветнадесет обекта и съоръжения в района на Паметника на свободата и превала на Шипченския проход (вж. Приложение № 3).

11. Закупуване на търговско-информационна система „Детелина“ за отчитане на продажбите и складовите наличности в търговските обекти на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

12. Монтиране на два броя видеокамери в павилиона за продажба на входни билети и сувенири на връх Шипка.

13. Паметникът на свободата и другото предоставено за стопанисване и управление на музея недвижимо и движимо имущество е застраховано. На всеки от работниците на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ е направена годишна застраховка трудова злополука. Застраховани са пътническите места в автомобилите на музея.

14. Техническо обслужване на автомобилния парк на музея.

15. Закупуване на пет броя витрини за нуждите на експозиционната дейност на НППМ „Шипка-Бузлуджа“.

Проектиране

През 2019 г. ръководството на НППМ „Шипка-Бузлуджа“ представи за съгласуване по реда на чл. 84 от Закона за културното наследство на следните проекти:

1. „Проект за монтиране на вендинг автомат за сувенирни монети до Паметника на свободата“;
2. „Предварително проучване и Задание за проектиране на Паметника на свободата на връх Шипка“;
3. „Възстановяване на паметни плочи на територията на Национален парк-музей „Шипка““;

Обучения и квалификация

1. Главният счетоводител и счетоводителят на НППМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в обучение на тема: „Годишно счетоводно приключване в бюджетните организации за 2018 г. Актуални въпроси/проблеми в дейността на бюджетните организации. Отговорности за преглед и актуализация на системите за финансово управление и контрол“ (04.01.2019 г., гр. Казанлък).

2. Работниците на НППМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в занятие по учебна евакуация и пожарна безопасност на тема: „Пожар. Класификация на пожарите. Способи за прекратяване на горенето. Видове гасителни вещества. Видове пожарогасители. Основни правила при работа с противопожарните уреди. Учебна евакуация.“ (29.01.2019 г., административна сграда на НППМ „Шипка-Бузлуджа“ в гр. Казанлък).

3. Главният счетоводител и специалистът на НППМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в обучение на тема: „Нови моменти в осигурителното и пенсионното законодателство в сила от 01.01.2019 г.“ (27.02.2019 г., гр. Стара Загора).

4. Главният счетоводител и счетоводителят на НППМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в обучение на тема: „Отчетност на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове, счетоводно отчитане и данъчното облагане на стопанската дейност в музеите и галериите“ (14.05.2019 г., гр. Казанлък).

5. Главният счетоводител на НППМ „Шипка-Бузлуджа“ участва в обучение на тема: „Нови моменти, свързани с вътрешния контрол в публичния сектор, изменения и допълнения в Закона за финансово управление и контрол в публичния сектор. Актуални въпроси от финансово-счетоводната дейност на бюджетните организации“ (17-19.06.2019 г., гр. Хисаря).

6. Главният счетоводител и счетоводителят на НППМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в обучение на тема: „Годишно счетоводно приключване за 2019 г. Спазване на правилата за финансово отчитане от бюджетните организации, предпоставка за достоверно представяне на ГФО за 2019 г.“ (25-27.07.2019 г., Велинград).

7. Един работник на НППМ „Шипка-Бузлуджа“ бе включен в езиков курсов по испански езици.

8. Директорът, главният уредник и уредниците в НППМ „Шипка-Бузлуджа“ участваха в семинар-обучение на тема: „Училището в музея, музеят в училището – две институции с една цел“ (12.12.2019 г., Национален музей „Христо Ботев“, гр. Калофер).

VII. БЮДЖЕТ

НППМ „Шипка-Бузлуджа“ е юридическо лице, второстепенен разпоредител с бюджет към министъра на културата – Държавна дейност 739 „Музеи, художествени галерии, паметници на културата и етнографски комплекси с национален и регионален характер“. Прилагането на системата на делегиран бюджет значително повиши възможностите за подобряване на финансовата и материалната обезпеченост на музея. Коректното изпълнение на финансовите ангажименти от страна на Министерството на културата, от една страна, и

добрата посещаемост на Паметника на свободата и свързаното с това повишаване на собствените приходи на музея, от друга, създадоха необходимите предпоставки за осъществяване на планираните през годината дейности. Облекчавайки значително музейната работа, прилагането на системата на делегирания бюджет гарантира навременното заплащане на разходите, свързани с научноизследователската, фондовата, събирателската и популяризаторската дейност на музея, както и с поддръжката на предоставеното на музея за стопанисване и управление държавно имущество.

Съгласно прилаганите стандарти в делегираната от държавата дейности за 2019 г., субсидията на НПМ „Шипка-Бузлуджа“ бе в размер на 448720 лв.

Получените текущи дарения от дарители са в размер на 45753 лв., в т.ч.: 10950 лв. от дарителската каса в Паметника на свободата. Получените дарения са вписани в Книгата за регистриране на даренията в НПМ „Шипка-Бузлуджа“ и са осчетоводени.

Уточненият план на собствените приходи за 2019 г. е в размер на 170000 лв. Реализираните собствени приходи до 31.12.2019 г. са в размер на 197523 лева.

Внесен данък 3 % върху приходите от стопанската дейност за 2018 г. по Закона за корпоративното и подоходно облагане на стойност 6128 лв.

Уточненият план за разходите на 2019 г. е в размер на 685664 лева, от които са изразходвани 685664 лева, разпределени както следва: издръжка 295517 лв.; придобиване на ДМА 1347 лв.; изплатени заплати, други възнаграждения и задължителни осигурителни вноски от работодателя в размер на 383607 лв; платени данъци и такси в размер на 4973 лв.

Съгласно Закона за счетоводството и Счетоводната политика на Министерството на културата са извършени счетоводни анализи, инвентаризации, актуализации на план/отчет в рамките на бюджета на НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Д-Р ЧАВДАР АНГЕЛОВ

*Директор на
НПМ „Шипка-Бузлуджа“*

Отчетът е разработен на база представените годишни отчети за 2019 г. на отделите и звената в НПМ „Шипка-Бузлуджа“.

Отчетът е приет на редовно заседание на Дирекционния съвет на НПМ „Шипка-Бузлуджа“, проведено на 18 февруари 2020 г.

**Списък на придобити през 2019 г. от Национален парк-музей „Шипка-Бузлуджа“
предмети, идентифицирани като движими културни ценности,
инвентирани в основния фонд на музея**

Сбирка „Филателия“

1. Карта „Преминаване на руските войски през Балкана – 1877/78 г. Издава: Централен музей на народната войска – София (1 брой).
2. Пощенска карта с надпис: „Паметникът на свободата на вр. Столетов“. Паметникът на свободата с петолъчна звезда на върха му (1 брой).
3. Пощенска карта с надпис: „Паметникът за освобождението ни въ Шипченския проходъ“ (1 брой).
4. Пощенска карта с надпис: Паметникът на свободата на вр. „Столетов“ Le monument de la liberte au sommet „Stoletov“. Издава: Българска фотография (1 брой).
5. Пощенска карта с надпис: „Шипченски проходъ. Спасителен домъ“ Schipka Pass. Издава: Гр. Пасковъ, София, 1940 г. (1 брой).
6. Благотворителна пощенска марка с надпис „Комитет цар Освободител 1878-1903“, номинална стойност: 2 лв., цвят: син (1 брой).

Сбирка „Исторически архив“

1. Писмо от Научно дружество „Отецъ Пайсий“ до Недю Иванов Гюдюлев (1 брой).
2. Уставопроект за управление на „Училищния фонд“ в с. Хасътъ, Казанлъшка околия. Подписан от Недю Иванов Гюдюлев, в качеството му на член на комисията (1 брой).
3. Избирателна карта на опълченеца от 10-та дружина на Българското опълчение Недю Иванов Гюдюлев от 1948 г. (1 брой).
4. Брошура с речта на Старозагорския митрополит Методий Кусев, произнесена при освещаването на храма-паметник при с. Шипка, 15 септември 1902 г. Издава: печатница „Светлина“ (1 брой)
5. Вестник „Отечество“, № 652, 15 септември 1934 г. Аероснимка на паметника на Свободата на заглавната страница на изданието (1 брой).

**Списък на придобити през 2019 г. от Национален парк-музей „Шипка-Бузлуджа“
предмети, инвентирани в научно-спомагателния фонд на музея**

Сбирка „Литература и печат“

1. Брошура „Протоколъ торжественнаго общаго собранія гг. Членовъ С. Петербургскаго славянскаго благотворительнаго общества“, 18 февраля 1896 г., Типография: В. В. Комарова.
2. Брошура „Протоколъ торжественнаго общаго собранія гг. Членовъ С. Петербургскаго славянскаго благотворительнаго общества“, 22 декабря 1896 г., Типография: В. В. Комарова.
3. Брошура „Протоколъ торжественнаго общаго собранія гг. Членовъ С. Петербургскаго славянскаго благотворительнаго общества“, 11 мая 1898 г., Типография: В. В. Комарова.
4. Документи за българската история. Т. V. С., 1948 г.
5. **Михнева, Р., П. Митев.** Освобождение Болгарии. Лики войны и памяти. К 140-летию окончания Русско-турецкой войны 1877-1878 гг., Москва, 2018.

**Списък на геодезически заснетите през 2019 г. обекти и съоръжения в района на
Паметника на свободата и превала на Шипченския проход**

1. плоча в началото на голямото стълбище (вдясно, на каменната стена);
2. плоча в края на голямото стълбище (вдясно, вероятно непосредствено преди тържествения подход);
3. плоча на Орлово гнездо (на скалите, вдясно от пътеката);
4. плоча на Планинската батарея;
5. плоча на Централната батарея;
6. плоча в бруствера на окопа пред Централната батарея;
7. плоча в бруствера на окопа на 2 дружина;
8. плоча в бруствера на окопа на 3 дружина;
9. плоча на Кръглата батарея;
10. плоча на чешмата;
11. плоча на стария път на Главната позиция;
12. паметник на 5-а опълченска дружина с командир майор Попов;
13. паметник на 3-а опълченска дружина с командир подп. Калитин;
14. паметник на загиналите офицери в боевете на Шипка и при Шипка-Шейново от 9-та артилерийска бригада, 35-ти Брянски пехотен полк и 36-ти Орловски пехотен полк;
15. паметник на подпоручик Сергей Коко, от 55-ти Подолски пехотен полк;
16. гроб на щабс-капитан Аркадий Гришанов от 36-ти Орловски пехотен полк;
17. команден пункт на генерал Столетов;
18. зимна войнишка землянка;
19. съществуващо трасе и прилежащи съоръжения за отвеждане на канални води до Паметника на свободата.